

Ertuğrul Oğuz Çırağan, *La Politique ottomane pendant les guerres de Napoléon*; tez; Aurillac, 1952; 110 s.

İkinci Dünya Savaşından sonra, Türk öğrenciler Batı üniversitelerinde hazırladıkları doktora tezlerine konu olarak, ekseriya Türkiye ile ilgili meseleleri seçmektedirler. Bu bizim için sevinilecek bir şeydir; böylece Türk hukuk, iktisad, tarih v. b... problemlerinin aydınlanmasına hizmet edildiği gibi, Batı lim âleminin dâvalarını daha yakından alâkalanması sağlanmış olur. Yalnız, öğrencilerimiz ilmi çalışmalarında çok dikkatli davranmalıdırlar. Bay Ertuğrul Çırağan'ın Napoléon harpleri esnasında Osmanlı politikası mevzuunda Neuchatel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticarî, İksadî ve Sosyal İlimler dalına sunduğu tez düşüncemizi teyid eder.

Eser dokuz bölüme ayrılmış ve sonuna bir bibliyografya eklenmiştir. Bölümlerin ikisi giriş kısmını teşkil ediyor. Girişte Türk tarihi başlangıcından itibaren incelenmekte, Osmanlı tarihi Hammer'in meşhur eserine dayanılarak yazılmış bulunmaktadır. Sonçağlar tarihine aid bir tezde, Türklerin ilkçağlardan itibaren geçirdikleri safhaların hülâsa edilmesine, kanaatimizce hiç lüzum yoktu. Osmanlıların Kanunî Süleyman devrinde Fransa ile siyasi münasebete girişmeleri, Giriş için bir mebde olabilir.

Tezin hazırlanışında arşiv malzemesi kullanılmadığı hemen göze çarpıyor. Sadece bir yerde (s. 59) Türk arşivlerinden bir nâme-i humâyun defteri zikredilmiş, iki yerde de (s. 57 ve 89) Fransız arşiv vesikaları kaynak gösterilmiştir. Bunların kâfi gelmeyeceği şüphesizdir.

Tezde eski Türk vak'ânüvislerinden de faydalanılmamıştır. Müellif Arap

harflerini okuyamıyorsa, *Cevdet ve Âsum tarihleri'nin* muayyen parçalarını Lâtin harflerine çevirtip, bunların verdiği bilgiden istifade imkânlarını pek âlâ elde edebilirdi. Fakat, tezin esas kaynaklarını teşkil eyleyen Batı eserleri de eksiktir. Meselâ, M. P. Coquelle'in *Revue d'Histoire diplomatique*, c. XVIII (1904)'de yayımladığı «*Sébastieni, ambassadeur à Constantinople, 1806 — 1808*» başlıklı makalesi, H. Dehérain'in «*La vie de Pierre Ruffin*» (2 cilt; Paris, 1929), V. J. Puryear'in «*Napoleon and the Dardanelles*» (Berkeley, 1951) ve J. W. Zinkeisen'in «*Geschichte des osmanischen Reiches in Europa*» (7 cilt; Hamburg — Gotha, 1840 — 1863) adlı eserleri muhakkak görülmeliydi.

Tezde rastlanan hatâlar müellifin Osmanlı tarihi hakkında gerekli bilgiye sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Hakikaten, Sadaret kaymakamı Köse Musa Paşa'nın adı Mustafa Paşa olarak kaydedilmiş (s. 76, 78), Rusçuk yaranından Behic Efendi ise «*Begdji Efendi*» şeklinde yazılmıştır (s. 95, 99). Bundan başka müellif, Kabakçıoğlu'nun Fenerbahçe'de öldürüldüğünü bilmiyor da (s. 78), bu vak'ânın Rumeli Feneri'nde vuku'bulduğu ma'lûmdur. Ayrıca, tezde İleri sürüldüğü gibi, (s. 45) «*Netâjicü'l-vuku'at*, III. Selim devri resmî gazetesi değil, bu Mustafa Nuri Paşa'nın ma'ruf eseridir.

Dikkati çeken bir husus da, tezde Türkler aleyhine bazı cümlelerin mevcudiyetidir. Bu arada, İstanbul'un fethini müteakip «*İhtiyarlar, hastalar katlolundu, 50-60.000 delikanlı ve kadın esir edildi*» iddiası (s. 17) ile Sırp isyanı esnasında «*Padişahın emrini yerine getiren Bâbiâli askerlerinin gayr-i insanî hareketlerinin halkta uyandırdığı dehşet*»ten bahsedilmesi (s. 66) keyfiyetinin ne dereceye kadar tarihi gerçeğe uyduğu sorulabilir.

Bay Ertuğrul Çırağan'ın tezi ilme hiçbir yenilik getirmemektedir. Tezin mevzuunu kaplayan 1798'den 1812 yılına kadarki devirde Bâbiâli'nin güt-tüğü siyaset iyice belirtilmemiş ve Avrupa devletleri nezdinde faaliyette

bulunan Osmanlı mukim elçilerinin çalışmalarına temas bile edilmemiştir. Bu tezin değerini tesbit için şunu söylemekle yetinelim : Bahis konusu eser bir Türk Üniversitesinde doktora tezi olarak kabul edilmezdi.

Ercümen Kuran

Yazı işleriyle meşgul olanlar :

Prof. M. Cavid Baysun — Prof. Dr. R. Rahmeti Arat
Doç. Dr. M. Münir Aktepe